

5. Кравчук К. Трудова міграція як фактор економічного зростання в Україні. Аналітична записка / Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. – 2014.
6. Кузів І.В. Пріоритетні напрями інвестування заощаджень домашніх господарств в Україні // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 10. – С. 68–72.
7. Лебідь В.М. Проблеми формування та використання інвестиційного потенціалу домогосподарств в Україні / В.М. Лебідь, О.М. Гайдамака, Ф.Т. Міколяш // Економічний вісник Донбасу. – 2011. – № 3(25).
8. Марець О.Р. Межі поширення виробничої функції домогосподарств в Україні / О.Р. Марець // Доходи та заощадження в умовах трансформації економіки України : наук. зб. / за ред. З.Г. Ватаманюка. – Л. : Інтереко, 2002. – С. 193–199.
9. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrcensus.gov.ua.
10. Рамський А.Ю. Інвестиційний потенціал заощаджень фізичних осіб та механізми його реалізації / А.Ю. Рамський // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 5. – С. 174.
11. Янель Ю.А. Заощадження домогосподарств України та їх мотивація / Ю.А. Янель, К.О. Соломянова // Економіка, фінанси, право. – 2006. – № 6. – С. 9–13.

УДК 336.71 (477)

Дрозд І.В.

*аспірант кафедри фінансів і кредиту
Інституту магістерської та післядипломної освіти
Університету банківської справи Національного банку України*

ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ФУНКЦІОНУВАННІ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Досліджено особливості трансформаційних процесів у функціонуванні вітчизняного банківського сектору. Визначено їх напрями відповідно до сучасних тенденцій розвитку національного та світового банківництва. Проаналізовано погляди вітчизняних та зарубіжних вчених з питання становлення та розвитку банківської діяльності, факторів, які впливають на трансформації у банківському секторі економіки України.

Ключові слова: банківський сектор, інтеграція, консолідація банківського капіталу, спеціалізація, трансформаційні процеси, універсалізація.

Дрозд И.В. ОСОБЕННОСТИ ТРАНСФОРМАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ В ФУНКЦИОНИРОВАНИИ БАНКОВСКОГО СЕКТОРА ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

Исследованы особенности трансформационных процессов в функционировании отечественного банковского сектора. Определены их направления в соответствии с современными тенденциями развития национального и мирового банковского дела. Проанализированы взгляды отечественных и зарубежных ученых по вопросу становления и развития банковской деятельности, факторов, влияющих на трансформации в банковском секторе экономики Украины.

Ключевые слова: банковский сектор, интеграция, консолидация банковского капитала, специализация, трансформационные процессы, универсализация.

Drozd I.V. THE FEATURES OF TRANSFORMATION PROCESSES IN THE FUNCTIONING OF THE BANKING SECTOR OF UKRAINE

The article investigates the features of transformation processes in domestic banking sector. Author clarifies the direction of its processes in accordance to modern trends in the development of national and global banking. Also in present research the analysis of views of domestic and foreign scholars on the formation and development of banking activity and factors that influence the transformation in the domestic banking sector of Ukraine are given.

Keywords: banking sector, integration, consolidation of banking capital, specialization, transformation processes, universalization.

Постановка проблеми. Формування сучасного банківництва відбувається в умовах поглиблення глобалізаційних процесів, інтеграції фінансових ринків, функціонування фінансових конгломератів та транснаціональних банків. Такі динамічні процеси розвитку банківської діяльності накладають специфічні особливості на функціонування національних банківських секторів, які характеризуються ідентичністю і неповторністю. Банківська діяльність, яка виходить за межі окремої країни, стає викликом для світової спільноти і для національних економік, банківські сектори яких можуть стати майданчиком концентрації банківських ризиків та розповсюдження кризових явищ. Глобальна фінансова криза змінила основні засади функціонування банківських та небанківських фінансових установ, посилила вимоги до управління та нагляду за системними банками та інтегрованими фінансовими посередниками.

У сучасних умовах успішність функціонування банківського сектору залежить від ступеня довіри економічних суб'єктів та їх повноцінної взаємодії з банками, оскільки саме ці чинники стимулюватимуть розбудову національної економіки і забезпечення фінансової стабільності економічних суб'єктів.

У таких умовах особливої актуальності набувають дослідження сутності та особливостей трансформаційних процесів у функціонуванні національного банківського сектору, їх ролі у забезпеченні подальшого стійкого та ефективного розвитку економіки України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням проблематики функціонування банківського сектору економіки України в сучасних умовах та питанням удосконалення діяльності комерційних банків присвячено праці відомих вітчизняних учених: О. Барановського, З. Васильченко, О. Вовчак, А. Дроб'язко, О. Константинової, А. Кузнецової,

А. Мороза, Р. Пустовіта, С. Реверчук, М. Савлука, Т. Смовженко, А. Степаненка та ін. Структурна формування банківських систем та специфічні особливості функціонування банківських секторів різних країн світу стали предметом дослідження відомих закордонних учених і дослідників, серед яких: В. Поляков, Х. Рахді, А. Турбанов, А. Тютюнник, Р. Шенін. Питання впливу глобалізаційних процесів та інтеграції фінансових ринків на функціонування національного банківського сектору досліджуються відомими вітчизняними та зарубіжними вченими: В. Гець, О. Козьменко, В. Корнеєва, О. Лаврушин, Б. Шолтес, О. Чуб та ін.

Враховуючи значні здобутки вітчизняної та зарубіжної науки з цієї проблематики, варто зазначити, що проблема неефективного функціонування вітчизняного банківського сектору на сучасному етапі стоїть надзвичайно гостро та потребує подальших досліджень.

Метою статті є визначення сутності, ролі та особливостей трансформаційних процесів у національному банківському секторі, а також розробка перспективних шляхів удосконалення функціонування банківської системи та банківської діяльності в Україні.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі банки займають одну з найважливіших позицій у процесі забезпечення економічного зростання країни. Основною функцією банків є трансформація заощаджень домогосподарств та коштів суб'єктів господарювання в інвестиції, що, відповідно, формує нові можливості для розвитку реального сектору економіки та зростання валового внутрішнього продукту (ВВП). З поступовим зростанням ВВП покращуються умови життя населення, рівень заробітної плати, знижується соціальне напруження в країні.

На цьому етапі ринкова економіка, її циклічність та наслідки фінансово-економічних криз вимагають постійного удосконалення принципів ведення та організації банківської діяльності, функціональних особливостей різних видів банків, методів управління їхньою діяльністю, забезпечення повноцінної взаємодії між комерційними банками та Національ-

ним банком України (НБУ). Такі зміни необхідні для попередження кризових явищ, нівелювання наслідків надто ризикової банківської діяльності та мінімізації втрат під час неминучих криз у фінансовій та інших сферах життя. Будь-які зміни у внутрішньому або зовнішньому банківському середовищі ведуть до трансформації діяльності національного банківського сектору. Особливості таких процесів повною мірою залежать від рівня розвитку банківського сектору, який, своєю чергою, сформований відповідно до територіального розміщення країни, історичних подій.

У сучасній економічній науці немає єдиного підходу до визначення таких категорій, як «трансформація», «структурна трансформація», «структурне зрушення», «організаційні перетворення», «реформування», «реструктуризація», хоча їх використання є надзвичайно популярним серед учених і дослідників для висвітлення процесів перехідної економіки та структурних зрушень у ній. Словникова література, яка описує походження категорії «трансформація» (від латинського «transformatio» – зміна), характеризує її як процес перетворення структури, форм і способів, зміну цільової спрямованості діяльності; зміна, перетворення виду, форми, істотних властивостей чого-небудь [1]. На нашу думку, синтез визначення процесу трансформації та специфіки банківської діяльності дає змогу сформулювати сутність трансформаційних процесів у функціонуванні банківського сектору як систему структурних якісних та кількісних змін, метою яких є перебудова попередньо неефективної моделі банківського функціонування на ефективно орієнтовану, удосконалення принципів ведення й організації банківської діяльності, враховуючи різноманіття факторів впливу та тенденцій розвитку банківського бізнесу.

Трансформації банківського сектору економіки характеризуються різноманітним вияву, що, відповідно, формує декілька напрямів таких процесів, зокрема:

1. Трансформації, пов'язані зі зміною організації банківської діяльності та структурної побудови банківської системи.

Таблиця 1

Трансформаційні процеси в організації банківської діяльності

№ п/п	Назва організаційної форми банківської діяльності	Особливості організації банківської системи	Характеристика організації банківського сектору	Країни-організатори окремої форми банківської діяльності
1.	Банківська система адміністративно-командного типу	централізоване управління із застосуванням адміністративних методів впливу на грошово-кредитний ринок	банки перебувають у державній формі власності. Держава контролює розподіл грошових ресурсів між галузями народного господарства через систему спеціалізованих державних банків	банківська система СРСР
2.	Банківська система перехідного типу економіки	управління банківською системою на початкових стадіях здійснюється за допомогою адміністративних методів з поступовим переходом до директивного управління	послідовне збільшення кількості банків, які створюються та функціонують з різними формами власності. Розширення, урізноманітнення та вдосконалення спектру банківських продуктів	банківські системи країн пострадянського простору
3.	Банківська система ринкового типу економіки	банківська система організована на ринкових засадах щодо регулювання грошово-кредитної системи	банківський сектор сформований великою кількістю банків з децентралізованою системою управління. Банки створюються здебільшого у формі публічних акціонерних товариств. Серед банків панує жорстка конкуренція за клієнта, активно впроваджуються новітні банківські технології	практично всі країни, що перейшли на ринкові засади розвитку економіки

Джерело: складено автором на основі опрацювання [3, с. 23–25; 2, с. 81]

2. Трансформація ролі банків внаслідок зміни функціональних особливостей ведення банківської діяльності, удосконалення моделі банківського функціонування.

3. Трансформації діяльності комерційних банків, принципів та особливостей її ведення шляхом поглиблення інтеграційних процесів та функціонування світового фінансового простору.

Перший напрям трансформаційних процесів функціонування національного банківського сектору зумовлений змінами в організації банківської діяльності та структурній побудові банківської системи. Досліджуючи організацію грошово-кредитних відносин суспільства, О. Дзюблюк відповідно до типу економічних відносин визначає три організаційні форми діяльності банківських інститутів [2, с. 81]: банківська система адміністративно-командного типу (розподільча централізована банківська система); банківська система перехідного типу економіки; банківська система ринкового типу економіки. Окреслимо особливості попередньо визначених форм організацій банківської діяльності та зумовлених на цій основі змін у функціонуванні банківського сектору економіки (таблиця 1).

Можна стверджувати, що такі форми організації банківської діяльності ілюструють розвиток банківських систем у країнах, які були у складі СРСР та в подальшому формували власні банківські системи на теренах пострадянського простору. Кожна нова форма стала перехідним етапом у становленні ринкової економіки. Однак практика економічно розвинених країн засвідчує, що неможливо абсолютизувати

дію ринкових інструментів та методів в процесі управління банками та банківською системою. Циклічність ринкової економіки вимагає збалансування ринкових та неринкових методів регулювання з метою забезпечення надійності та стабільності банківської діяльності.

До факторів, які визначають значний вплив на організаційну структуру та правове регулювання банківської системи, належать [4, с. 12]: історичні, політичні та національні традиції; рівень розвитку товарно-грошових відносин; загальний економічний розвиток країни; засоби регулювання грошового обігу. Враховуючи зазначене, вчені розрізняють за формою структурної побудови однорівневу та дворівневу банківські системи. Перша форма полягає у виконанні функцій банківської системи або єдиним центральним банком, або сукупністю банків, які взаємодіють між собою. Прикладами таких банківських систем були банківські системи Радянського Союзу та докапіталістичних економік. За другою формою банківська система є структурною сукупністю центрального банку (I рівень) та комерційних банків, які формують банківський сектор (II рівень). В такій формі функції банківського сектору та центрального банку чітко розмежовуються: банки займаються пропозицією банківських продуктів та послуг; центральний банк – стабілізацією грошово-кредитної сфери.

У результаті змін в організації банківської діяльності та структурній побудові банківської системи трансформувалися також особливості функціонування банківського сектору. В таких умовах у кожній окремій країні були сформовані характерні осо-

Таблиця 2

Специфіка організації банківських секторів різних країн світу

Назва країни	Структура банківських секторів	Специфічні особливості побудови банківських секторів
Європейські країни		
Великобританія	депозитні банки (клірингові банки, фінансові будинки), облікові будинки, акцентні будинки (британські торгові будинки), дисконтні будинки, консорціальні банки, іноземні банки	система комерційних банків є диференційованою та створеною за принципом спеціалізованих банків; високий рівень концентрації банківського капіталу
Німеччина	універсальні банки: приватні банки (банки федерального значення; банки регіонального значення; прями банки; будівельні ощадні банки; кооперативні банки; поштовий банк Postbank); приватні комерційні банки; публічно-правові кредитні установи; кооперативні банки, спеціалізовані банки	особливий характер, заснований на значному переважанні універсальних кредитних організацій
Франція	депозитні банки; інвестиційні банківські фірми; банки середньострокового та довгострокового кредитування	спостерігається універсалізація банків; значна частка національних банків
Італія	комерційні банки (депозитні банки, банки рухомого майна, інвестиційні банки); спеціалізовані банки (група народних банків): ділові банки, іпотечні банки, ощадні каси	значна частка національного сектору; банки та інші кредитні установи поділяються на інститути коротко-, середньо- та довгострокового кредиту
Країни Північної Америки		
США	комерційні банки (депозитні банки); інвестиційні банки; ощадні інститути, взаємно-ощадні інститути; ощадно-позичкові асоціації; кредитні союзи; закордонні банки	різноманіття банківських установ; відокремлення банківських операцій; висококонцентрований банківський сектор, монополізм невеликої групи гігантських банків
Канада	чартерні банки; транснаціональні банки; приватні комерційні банки; приватні привілейовані банки; торгові банки (широко диверсифікована інвестиційно-банківська фірма)	складна банківська інституційна структура; домінування універсалізації банківських функцій, створення банківських консорціумів
Азіатсько-Тихоокеанський регіон		
Японія	комерційні банки: місцеві банки; регіональні банки; транс-банки; банки довгострокового кредитування; іноземні банки з японським капіталом	активна інтернаціоналізація банківської сфери; розмежування банківської сфери від інших фінансових операцій; активна політика міжнародної експансії
Китай	приватні банки; комерційні банки; спеціалізовані державні банки; місцеві кредитні банки; місцеві та сільські кредитні кооперативи	низький рівень конкуренції між іноземними та місцевими банками за рахунок суворих законодавчих обмежень у відношенні клієнтів та видів діяльності

Джерело: складено автором на основі опрацювання [5, с. 41–326]

бливості побудови системи комерційних банків, які вказували на національну неповторність банківського бізнесу (таблиця 2).

Проведене дослідження специфічних особливостей у створенні банківських секторів різних країн світу свідчить про розподіл системи комерційних банків за двома принципами: сегментування (США, Японія) та універсальності (країни Західної Європи). Варто зазначити, що тенденція універсалізації банківського бізнесу та високої концентрації банківського капіталу є домінуючою в економічно розвинених країнах. Безумовно, метою розвитку універсальних банків є пропозиція широкого кола послуг, які на деякому етапі розвитку економічних відносин перестають обмежуватись банківською діяльністю та концентрують у собі значні ризики. З іншого боку, процес універсалізації банків можна трактувати як еволюційний, який формується відповідно до потреби банків отримувати надприбутки в поєднанні з максимальним задоволенням вимог та потреб клієнтів. Як свідчить практика розвинених країн, універсалізація банківського сектору є ефективною за умови, якщо фінансовий сектор демонструє повноцінну взаємодію банківських та небанківських фінансових інститутів.

Специфіка формування банківського сектору вітчизняної економіки тяжіє до універсальності банківського бізнесу. Беручи до уваги те, що в Україні станом на 01.01.2015 функціонувало 163 банки (-9,4% протягом 2014) [6], банківський сектор залишається низько концентрованим, що, своєю чергою, ускладнює ефективне банківське регулювання та нагляд, обмежує прибутковість банків та відповідно знижує обсяг капіталу. Збитковість діяльності вітчизняного банківського сектору, яка станом на 01.01.2015 склала 52 млрд. грн [6], зростання частки простроченої заборгованості за кредитами до 13,5% (+5,8 п.п. протягом 2014) [6], зростання резервів за активними операціями банків до 204,9 млрд. грн (+56,1%) [6] та скорочення коштів фізичних осіб і суб'єктів господарювання свідчить про: неефективність банкінгу в вітчизняній економіці; нову хвилю недовіри економічних суб'єктів до банків та банківської системи; недоцільність існування наявної структури комерційних банків. Зважаючи на банкоцентризм фінансового сектору економіки України, подальше економічне становище країни напряму залежить від ефективного функціонування банківського сектору.

Другий напрям трансформаційних процесів у функціонуванні національного банківського сектору полягає у переосмисленні ролі банківської діяльності, удосконаленні моделі банківського функціонування, урізноманітненні клієнтоорієнтованих банківських послуг. Еволюція економічних відносин зумовила поглиблення взаємозв'язку між банками та економічними суб'єктами та стимулювала розширення меж банківської діяльності. Банки на сучасному етапі є: установами, які займаються пропозицією специфічних банківських продуктів; активними провідниками кредитних відносин; посередниками на фінансовому ринку; інтегрованими фінансовими посередниками на глобальному рівні. Важливе місце банків у забезпеченні економічного зростання та посиленні позиції країни на міжнародній арені зумовлено широким спектром функцій банківської діяльності.

Мета банківської діяльності зводиться до отримання прибутку, що формує ринкову сутність та економічний статус банку. Однак сам собою банк не може існувати. З метою отримання прибутку банкам необ-

хідно узгоджувати особливості власної діяльності з представниками реального сектору економіки, населенням та державою. Безумовно, банківський сектор не в змозі функціонувати без: домогосподарств, які фактично є джерелом ресурсів для банку; підприємств, які є переважними користувачами залучених коштів; наглядових органів в особі державних або недержавних установ, які встановлюють правила щодо правомірного та транспарентного банківського функціонування. В цьому контексті слід погодитися з А. Турбановим та А. Тютюнником, які вважають, що «погляд на банк тільки через призму визначення, що фіксує функції кредитної організації, часто призводить до омані, яка отримала доволі широке поширення: банкам ставиться в провину, що вони не досить активно кредитують реальний сектор економіки. Однак не можна закликами або примусом змусити банки кредитувати кого-небудь. Кредитування можливе, якщо воно дає певну норму прибутку для банків: кредити, відповідно, є поворотними, а ставка банківського відсотка – «справедливою» і прийнятною для економіки» [7, с. 34].

Досліджуючи довготривалий розвиток банківництва, можна зазначити трансформацію ролі банківської діяльності з суто економічної та комерційної до соціально-економічної та соціально-комерційної. Такі трансформації зводяться до пошуку балансу між комерційною метою та соціальною відповідальністю банківського бізнесу. Соціальна роль банків виявляється в таких аспектах: підвищення рівня життя населення через кредитування реального сектору економіки, появи нових робочих місць та збільшення ВВП країни; пропозиції банківських продуктів, які найбільш повно задовольняють потреби клієнтів та підвищують соціальний статус населення; забезпечення правил корпоративної соціальної відповідальності. С. Єгоричева вбачає три рівні здійснення соціальної відповідальності банківського бізнесу [8]: добросовісне виконання взятих на себе зобов'язань перед суспільством з точки зору регулярної виплати заробітної плати, дотримання норм трудового законодавства; своєчасної та повної сплати податків; розвиток партнерських внутрішньофірмових відносин з урахуванням інтересів працівників на основі цільових соціальних інвестицій у професійну підготовку та підвищення кваліфікації персоналу, охорону його праці та здоров'я; програми та заходи, сфера яких виходить за межі компанії (як приклад, благодійна діяльність), що є одним із шляхів згладжування нерівності матеріального стану різних верств суспільства і, зрештою, веде до укріплення його основ.

Водночас, систематизуючи функції банківської діяльності, Н. Меда розрізняє соціальну функцію за умови максимального врахування сутності банківської діяльності. Соціальна функція в інтерпретації автора є функцією забезпечення соціальної допомоги та захисту прав учасників банківського ринку. «Соціальний аспект банківської діяльності проявляється у: стимулюванні реалізації банками пільгових програм кредитування для незахищених верст населення (багатодітних сімей; неповносправних громадян; ветеранів війни; інвалідів дитинства; пенсіонерів тощо); в організації розробки програм фінансової підтримки сектору малого і середнього бізнесу, підприємств фізичних осіб, фермерів; в активізації розвитку іпотечного кредитування, зокрема молодіжного іпотечного кредитування тощо» [9, с. 152].

Відтак відповідно до зазначеного, можна прослідкувати три напрями «соціалізації» банківської діяльності:

– повноцінне соціальне партнерство між банками та економічними суб'єктами шляхом налагодженого механізму здійснення банківської діяльності та «справедливо» визначеної ринкової ціни на банківські операції;

– соціальна відповідальність банківського бізнесу у напрямі виконання власних зобов'язань перед працівниками та розробки системи заохочення та стимулів до розвитку здібностей персоналу (інвестиції в персонал);

– соціальна відповідальність банківського бізнесу, яка направлена на розробку та фінансування різноманітних соціальних проектів.

Отже, сучасні реалії вимагають переформатування банківського бізнесу з суто комерційного на соціально-орієнтований, який стане стимулюючим фактором у процесі відновлення довіри населення до банків, повноцінного задоволення потреб економічних суб'єктів та отримання банками максимального прибутку.

Третій напрям трансформаційних процесів у функціонуванні національного банківського сектору полягає у зміні особливостей ведення діяльності комерційних банків шляхом поглиблення інтеграційних процесів та функціонування світового фінансового простору. Враховуючи процес укріплення засад ринкової економіки, характерними особливостями трансформаційних процесів у створенні банківського сектору економічно розвинених країн світу стали: універсалізація банківських операцій в поєднанні з частковою спеціалізацією (територіальною, функціональною, клієнтською); концентрація банківського капіталу в сукупності невеликої кількості банків; інтеграція фінансових посередників внаслідок кооперації банківських та небанківських інститутів. «Лібералізація фінансових ринків і прогрес в комунікаційних та комп'ютерних технологіях створили сприятливі можливості для постійного розширення наданих послуг, а висока конкуренція в сфері банківських послуг посунула банки до об'єднання з іншими фінансовими інститутами» [5, с. 33]. Концентрація капіталу та лібералізація фінансових ринків дали поштовх до формування та розвитку банківських установ абсолютно нового рівня – транснаціональних банків, фінансових супермаркетів, фінансових конгломератів тощо.

Інтеграція фінансових посередників та консолідація банківського капіталу (наприклад, через угоди злиття і поглинання) розширює можливості щодо об'єднання фінансових активів, залучення різноманітного клієнтського контингенту, оптимізації витрат за рахунок ресурсів учасників. Попри тенденції консолідації капіталу у вигляді інтегрованих фінансових посередників на світовому фінансовому ринку, основними чинниками (мотивами), що супроводжують ці процеси на рівні національних банківських секторів є [10, с. 15]:

– додаткові переваги для органів управління компанією. Вдаючись до злиттів і поглинань, менеджери можуть прагнути досягти особистих цілей, які не обов'язково збігаються з метою максимізації доходів акціонерів;

– «ризик зараження» (чим більшим і сильнішим є конгломерат, що функціонує на ринку, тим більшим є ризик);

– можливості уникнення державного регулювання та застосування схем із «відмивання грошей»;

– ризик того, що сторона будуть більшою мірою вдаватися до ризикованої поведінки з причин існування певних домовленостей або контрактів. Цей

ризик може проявлятися в кількох напрямках. По-перше, нерегульована організація може намагатися отримати доступ до банківської системи гарантій (таких, як страхування депозитів та вигідні умови кредитора останньої інстанції) за рахунок того, що вона асоціюється з цим банком як учасники однієї групи. По-друге, конгломерат може досягти настільки великих розмірів, що сприйматиметься учасниками ринку як «занадто великий, щоб збанкрутувати»;

– конфлікт інтересів. Взаємодіючи зі своїми клієнтами, конгломерат виконує безліч ролей, які потенційно можуть вступати в конфлікт. Передача інформації про клієнтів між організаціями групи може порушувати закони приватності;

– зловживання економічною владою. Фінансові конгломерати можуть призводити до більшої концентрації на ринку банківських послуг, зменшення конкуренції та зниження ефективності банківської системи. Вони мають більше джерел доходів і тому перебувають у кращому становищі в боротьбі з конкурентами. Зниження рівня конкуренції, в свою чергу, може негативно вплинути на інновації.

Активізація нагромадження банківського капіталу, інтеграція фінансових посередників, стирання кордонів між суто банківською та фінансовою діяльністю, концентрація капіталу на світовому фінансовому ринку, вплив фінансових конгломератів на розвиток та ефективність національних банківських секторів стали визначальними факторами у зміні особливостей регулювання та нагляду за банківською діяльністю. Зокрема, глобальна фінансова криза 2007–2009 років та подальше банкрутство системно-утворюючих банків зумовили визначення серед світових спільнот необхідності ґрунтовних змін у банківському регулюванні та нагляді, а також умов функціонування дуже великих банків. На увагу стали заслужувати банки, які в умовах кризи могли б виявитися занадто великими, щоб збанкрутувати (*too-big-to fail*), занадто дорогими, щоб їх зберегти (*too-costly-to save*), занадто складними для вирішення проблем (*too-complex-to resolve*). Криза стала перехідним етапом від розпорошеної системи банківських установ різних за рівнем капіталу до консолідації банківських секторів та укрупненні банківської діяльності за значної участі держави в цих процесах. Однак абсолютно зрозумілим є факт того, що банки концентрують в собі ризики, які набувають масштабу національних та навіть глобальних. В таких умовах пошук балансу між рівнем концентрації банківського капіталу в «руках» невеликої кількості банків, бажанням отримувати надприбутки та повноцінного задоволення потреб економічних суб'єктів та економіки є першочерговими для вирішення.

Також слід погодитися з А. Кузнецовою [11, с. 87–94], яка акцентує на зростаючій проблемі розширення тіньового банківського бізнесу, що набрав оборотів після світової фінансової кризи. В таких умовах традиційний банківський бізнес фактично блокується та замінюється продуктами нетрадиційних фінансових інститутів (наприклад, хедж-фондами), які мають менше регуляторних обмежень до розміру капіталу та ліквідності. Крім того, з'являються альтернативні моделі ведення банківського бізнесу (як приклад, пірингове кредитування), які ставлять під загрозу роль традиційного банкінгу в економіці країни. Суть моделі пірингового кредитування (*peer-to-peer*) полягає у тому, що кредиторами в ній виступають приватні особи, які мають тимчасово вільні кошти, а «ком-

панія пірингового кредитування» є просто майданчиком, що зводить разом кредиторів і позичальників, та надає технічні послуги типу кредитного скорингу, і робить весь процес швидким і ефективним. Така бізнес-модель в чомусь нагадує модель функціонування соціальних мереж. Однак, переведення процедури оцінки кредитоспроможності позичальника та надання кредиту на режим он-лайн мають характер концентрації операційних ризиків, зокрема через надання недобросовісної інформації позичальником та технічних збоїв під час оцінки кредитоспроможності. Фактично ризики кредитування залишаються однакові за традиційного так і нетрадиційного банкінгу. А зважаючи на те, що система нагляду та регулювання за нетрадиційним банкінгом не набула кінцевого узгодження на законодавчому рівні у різних країн, питання розвитку подібних структур також містить значні ризики.

Отже, на сучасному етапі значний вплив на становлення, розвиток та організацію банківської сфери кожної країни мають дуже багато факторів, які трансформують функціонування банківського сектору та налагоджують взаємодію банків з суб'єктами економіки. Враховуючи тенденції розвитку банківського сектору України, необхідно зазначити, що на сучасному етапі неможливо абстрагуватись від глобальних факторів впливу та розвивати банківську сферу, не враховуючи зміни у світовому банківництві. Водночас розвиток вітчизняного банківського сектору наразі блокується гострою політичною та економічною кризою, що подвоює ризикованість здійснення банківських операцій, зокрема у напрямі стрімкого зниження купівельної спроможності населення та зростання цін як на кредитні ресурси, так і на інші банківські послуги. Такі реалії у вітчизняному банківництві зумовлюють гостроту та актуальність проведення реформування та трансформації його функціонування (рис. 1).

По-перше, акцентуючи на важливості розбудови національної економіки та підвищенні міжнародного рейтингового оцінювання України, банківський сектор має охоплювати диференційовану систему банків залежно від ролі їх функціонування та взаємодії з населенням та реальним сектором економіки. Він має бути представлений переважною банківською універсалізацією з частковою спеціалізацією. Досвід окремих країн показує надзвичайно велику ефективність у побудові такого банківського сектору. Однак все це має спрацювати в умовах реальних «справедливих» процентних ставок, правомірної та транспарентної банківської діяльності, чітко юридично сформованих вимог з питання регулювання та нагляду за банками.

По-друге, банки в Україні мають бути не «сліпо» комерційно орієнтованими установами, а й соціально відповідальними. Поєднання комерційної та соціальної мети повинно стати інструментом зближення банків з населенням та представниками реального сектору економіки. Саме у напрямі підвищення довіри населення та інших економічних суб'єктів до вітчизняного банківського сектору, великої актуальності набувають такі трансформаційні процеси. Крім того, при побудові стратегічних планів банкам слід розробляти клієнтоорієнтований продуктивний ряд, що першочергово включатиме інтерес та фінансові можливості клієнтів.

По-третє, відповідно до глобалізаційних та інтеграційних викликів в Україні має бути сформована дійсно конкурентоспроможна система комерційних банків, яка за рівнем розвитку та якістю надаваних послуг буде адекватним аналогом представникам розвинутого міжнародного банкінгу. Актуального характеру набуває проблема низької концентрації банківського капіталу, яка звужує можливості кредитувати реальний сектор економіки України. З огляду на зниження рейтингових позицій вітчизняної економіки, іноземні інвестори та банки не зацікавлені інвестувати в економіку України в цілому і

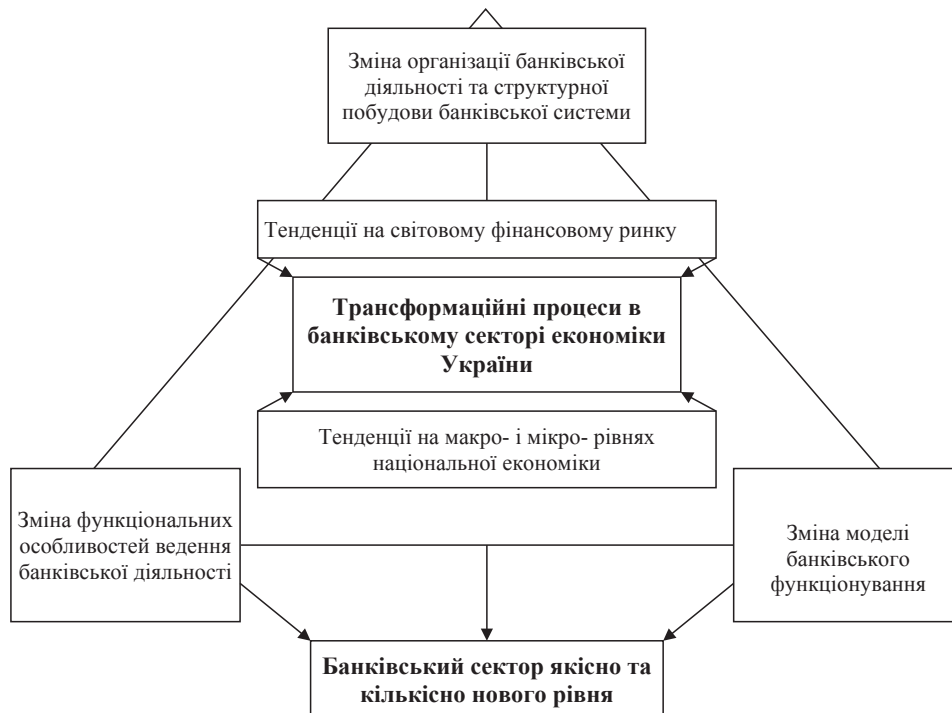

Рис. 1. Трансформаційні процеси у функціонуванні банківського сектору економіки України

Джерело: розробка автора

в банківську сферу зокрема. В цьому контексті цілком зрозумілим є те, що в Україні на законодавчому рівні має бути створена система захисту інвесторів, кредиторів та позичальників.

Висновки. Складний, довготривалий та динамічний процес еволюції банків та важливе позиціонування останніх в функціонуванні економіки та економічних суб'єктів зумовлює актуальність подальших досліджень щодо удосконалення банківського функціонування. Проведення дослідження є доказом того, що банківський сектор трансформується відповідно до різноманітних факторів, які, своєю чергою, є наслідком відповідного рівня економічного розвитку та зовнішньоекономічної політики держави, історичних подій, територіального розміщення та традицій ведення банківського бізнесу.

Особливу увагу потрібно зосередити на подальшому удосконаленні та реформуванні вітчизняного банківського сектору, яке полягатиме в таких заходах: створення спеціалізованих банків, які фінансуватимуть новий і діючий бізнес в економіці; удосконалення мережі регіональних банків, які фінансово забезпечуватимуть потреби регіонів; виведення неплатоспроможних банків з ринку з мінімальними шкідливими наслідками для населення та інших клієнтів банків; забезпечення ефективного банківського регулювання та нагляду з метою недопущення легалізації банками доходів, отриманих злочинним шляхом, та приховування реального фінансового стану банків; проведення консолідаційних процесів в банківському секторі з метою підвищення їх прибутковості та капіталізації.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Вікіпедія – вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/>.
2. Дзюблук О. Організація грошово-кредитних відносин суспільства в умовах реформування економіки/ О. Дзюблук. – К. : Поліграф-книга, 2000. – 512 с.
3. Банківська система : підручник / за ред. д.е.н., проф. С.К. Реверчука. – Львів : «Магнолія 2006», 2013. – 400 с.
4. Кузнєцова С.А. Банківська система : навч. посіб. / С.А. Кузнєцова, Т.М. Болгар, З.С. Пестовська ; за ред. С.А. Кузнєцової. – К. : «Центр учбової літератури», 2014. – 400 с.
5. Банковские системы стран мира : учебное пособие / Р.К. Щенин. – М. : КНОРУС, 2010. – 400 с.
6. Сайт Національного банку України [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
7. Банковское дело: Операции, технологии, управление / А. Тербанов, А. Тютюнник. – М. : Альпина Паблишерз, 2010. – 682 с.
8. Єгоричева С. Соціальна роль та соціальна відповідальність комерційних банків / С. Єгоричева. – 2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/557/1/Egoricheva_vyabs_1_2008.pdf.
9. Меда Н.С. Систематизація функцій банківської діяльності в сучасних умовах / Н.С. Меда // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2014. – № 1(19). – С. 149–152.
10. Козьменко О., Козирев В. Трансформування банківської системи України під впливом іноземних фінансових конгломератів/ О. Козьменко, В. Козирев // Вісник Національного банку України. – 2014. – № 8(222). – С. 12–18.
11. Кузнєцова А.Я. Консолідаційні процеси в банківських системах країн Західної Європи / А.Я. Кузнєцова // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : збірник наукових праць. – Суми. – 2014. – № 39. – С. 87–94.
12. Banking structures report // European Central Bank. – 2013. – С. 39.
13. Введение в мегаэкономику: теория, методология, практика : монографія / Г. Багратян, И. Кравченко. – К. : УБД НБУ, 2012. – 158 с.
14. Ревенчук О. Банківський сектор та його структура в Україні / О. Ревенчук // Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. – Вип. 19. – С. 420–424.
15. Смовженко Т., Кравченко І., Багратян Г. Макроекономічна політика України в 2014–2019 рр.: банківська та фінансова сфери / Т. Смовженко, І. Кравченко, Г. Багратян // Вісник Національного банку України. – 2014. – № 10. – С. 20–24.

УДК 336.12.23:608.2(330.34)

Єрмошкіна О.В.

*доктор економічних наук,
завідувач кафедри економічного аналізу та фінансів
Національного гірничого університету*

ФІНАНСОВІ ІННОВАЦІЇ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

У статті досліджено основні тенденції розвитку фінансового ринку України. Визначено перспективи інтенсифікації впровадження фінансових інновацій. Запропоновано напрями удосконалення фінансового механізму стимулювання фінансових інновацій в умовах кризи.

Ключові слова: фінансові інновації, фінансовий механізм, стимулювання, схильність до заощаджень, фінансова культура.

Єрмошкіна Е.В. ФИНАНСОВЫЕ ИННОВАЦИИ КАК ОСНОВА РАЗВИТИЯ ФИНАНСОВОГО РЫНКА УКРАИНЫ

В статье исследованы основные тенденции развития финансового рынка Украины. Определены перспективы интенсификации внедрения финансовых инноваций. Предложены направления совершенствования финансового механизма стимулирования финансовых инноваций в условиях кризиса.

Ключевые слова: финансовые инвестиции, финансовый механизм, стимулирование, склонность к сбережениям, финансовая культура.

Yermoshkina O.V. FINANCIAL INNOVATIONS AS A BASIS FOR DEVELOPMENT OF THE FINANCIAL MARKET OF UKRAINE

The basic trends in the development of the financial market of Ukraine were discovered in the article. Prospects for intensifying the implementation of financial innovation were defined. The directions for improvement of the financial mechanism to stimulate financial innovation under crisis conditions were proposed.

Keywords: financial innovations, financial mechanism, stimulation, propensity to save, financial culture.